

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شعی خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

۱. احکام؛ وضو، غسل و تیمم
۲. احکام؛ اصول و قواعد فقه

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: عبد الغفور

آیا حکم شک در وضو برای دائم الوضوء نسبت به دیگران متفاوت است؟ اگر کسی که عادت دارد بعد از حدث وضو بگیرد، شک کند که آیا وضو گرفته است یا نه، باید چه کند؟

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳

این از موارد تعارض میان «اصل» و «ظاهر» است؛ زیرا اصل این است که شخص بعد از حدث وضو نگرفته و ظاهر این است که طبق معمول وضو گرفته است و در این موارد باید اصل را ترجیح دهد، مگر اینکه موجب بطلان عمل شود؛ مانند کسی که در سجده شک می‌کند که آیا رکوع را انجام داده یا نه؛ با توجه به اینکه اصل، عدم انجام آن و ظاهر، انجام آن است، ولی اگر اصل را ترجیح دهد، سجده‌ی او باطل می‌شود، در حالی که خداوند فرموده است: ﴿لَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾؛ «اعمال خود را باطل نکنید». بنابراین، باید ظاهر را ترجیح دهد؛ چنانکه روایت شده است: «إِنْ شَكَّ فِي الرُّكُوعِ بَعْدَ مَا سَجَدَ فَلْيَمْضِ، كُلُّ شَيْءٍ شَكٌّ فِيهِ مِمَّا قَدْ جَاوَزَهُ وَدَخَلَ فِي غَيْرِهِ فَلْيَمْضِ عَلَيْهِ»^۱؛ «اگر بعد از اینکه به سجده رفت، درباره‌ی رکوع شک کرد، ادامه می‌دهد. به طور کلی، هرگاه درباره‌ی چیزی شک کرد که از آن عبور کرده و وارد غیر آن شده است، ادامه می‌دهد». هر چند این از جهت دیگری نیز می‌تواند باشد و آن اینکه ورود او به عمل بعدی، از یقین او به عمل قبلی حکایت دارد؛ با توجه به اینکه اگر یقین نداشت، وارد عمل بعدی نمی‌شد و شک بعد از یقین معتبر نیست؛ چنانکه روایت شده است: «لَا تَكُ كُنْتَ عَلَى يَقِينٍ مِنْ طَهَارَتِكَ ثُمَّ شَكَّكَتَ، فَلَيْسَ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَنْقُضَ الْيَقِينَ بِالشَّكِّ أَبَدًا»^۲؛ «چراکه تو به طهارت خود یقین داشتی و سپس شک کردی، پس هرگز شایسته نیست که یقین را با شک نقض کنی».

۱. محمد / ۳۳

۲. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۲، ص ۱۵۳

۳. علل الشرائع لابن بابویه، ج ۲، ص ۴۶۱؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۴۲۲

في الجملة، کسی که پیش از نماز شک کرده که آیا وضو گرفته است یا نه، باید وضو بگیرد، اگرچه عادت به وضو گرفتن بعد از حدث داشته باشد؛ چراکه ترک عادت به خاطر عجله یا فراموشی، محتمل است، مگر اینکه یقین داشته باشد که وضو گرفته و شک داشته باشد که وضویش باطل شده است یا نه؛ چراکه در این صورت، واجب نیست وضو بگیرد. همچنین، کسی که پس از نماز شک کرده است که آیا پیش از نماز وضو گرفته بود یا نه، نباید به شک خود اعتنا کند؛ خواه از این جهت که موجب بطلان نماز او می شود و خواه از این جهت که شک بعد از یقین است، مگر اینکه به یاد آورد که وضو نگرفته بود؛ چراکه در این صورت، باید وضو بگیرد و نماز خود را اعاده کند.

ضمناً استحباب وضو برای کسی که قصد نماز ندارد، ثابت نیست، بلکه مداومت بر آن می تواند بدعت یا تکلف باشد؛ چنانکه روایت شده است: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ، فَقِيلَ لَهُ: أَلَا تَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ: مَا أُرِيدُ أَنْ أَصَلِّيَ فَأَتَوَضَّأُ»؛ «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از قضاء حاجت آمد، پس به او گفته شد: آیا وضو نمی گیری؟ پس فرمود: قصد نماز ندارم تا وضو بگیرم»، یا فرمود: «إِنَّمَا أُمِرْتُ بِالْوُضُوءِ إِذَا قُمْتُ إِلَى الصَّلَاةِ»؛ «تنها هنگامی به وضو امر شده ام که قصد نماز دارم» و خداوند فرموده است: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»؛ «برای شما در رسول خدا الگویی نیکوست».

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوص‌ها شیخ خراسانی
مجلس تحقیقات و پژوهش

۱. مسند أبي داود الطيالسي، ج ۴، ص ۴۸۱؛ مسند ابن الجعد، ص ۲۴۸؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۵، ص ۱۳۴؛ مسند أحمد، ج ۴، ص ۳۴۶؛ مسند الدارمي، ج ۱، ص ۵۹۳؛ صحيح مسلم، ج ۱، ص ۱۹۴؛ مسند الحارث، ج ۲، ص ۵۷۶؛ مسند السراج، ص ۴۲؛ مستخرج أبي عوانة، ج ۳، ص ۴۶؛ شرح معاني الآثار للطحاوي، ج ۱، ص ۹۰.
۲. مسند أحمد، ج ۴، ص ۳۳۵، ج ۵، ص ۳۷۲؛ المنتخب من مسند عبد بن حميد، ص ۲۳۰؛ سنن أبي داود، ج ۳، ص ۳۴۵؛ سنن الترمذي، ج ۳، ص ۴۲۶؛ سنن النسائي، ج ۱، ص ۸۵؛ صحيح ابن خزيمة، ج ۱، ص ۲۳؛ الكامل لابن عدي، ج ۲، ص ۲۳۳.
۳. الأحزاب / ۲۱.